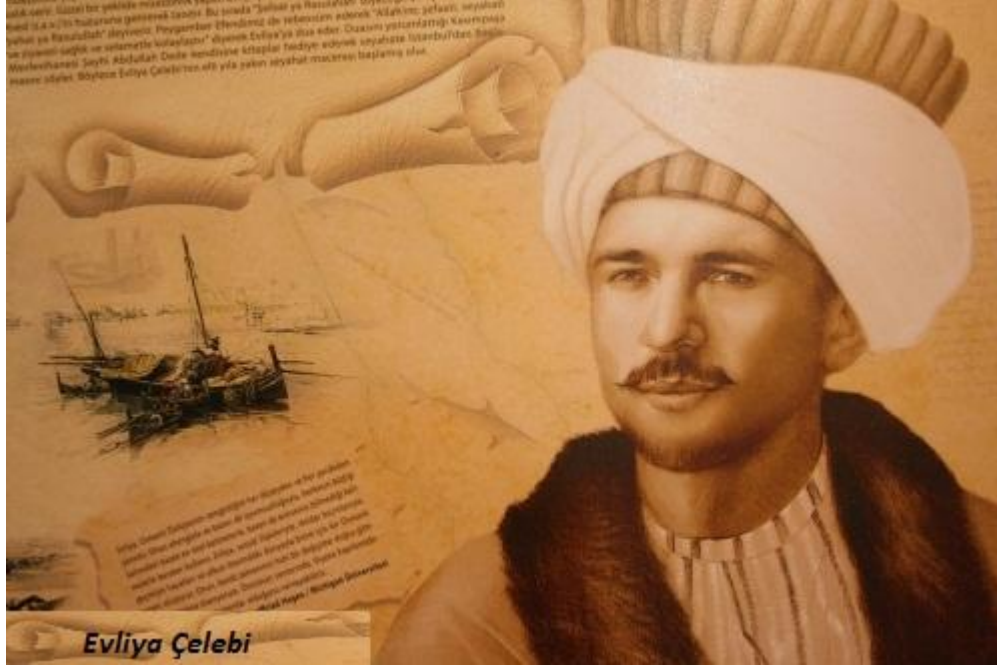
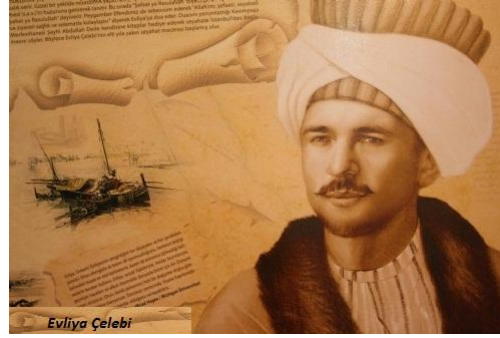

EVLIYA ÇELEBİ'NİN İZİNDE KAYSERİ 1649

Evliya Çelebi, 17. Yüzyılda yaşamış, dünya çapında bir seyyahdır. Kırk yıldan fazla bir zaman Osmanlı Ülkesini gezmiş ve gezip gördüğü yerler hakkında on ciltlik devasa “Seyahatname”yi yazmıştır....

- 1648 yılında Şam'a düzenlediği bir seyahatin dönüşünde 1649 yılında Kayseri'ye uğramıştır. Kayseri hakkında Evliya Çelebi'nin verdiği bilgiler Seyahatname'nin 3. Cildinde yer almaktadır. Evliya Çelebi, 363. Yıl öncesinde Kayseri'deki sosyal hayat ve şehrin yapısı hakkında detaylı bilgiler vermiştir.

EVLIYA ÇELEBİ'NİN İZİNDE KAYSERİ 1649

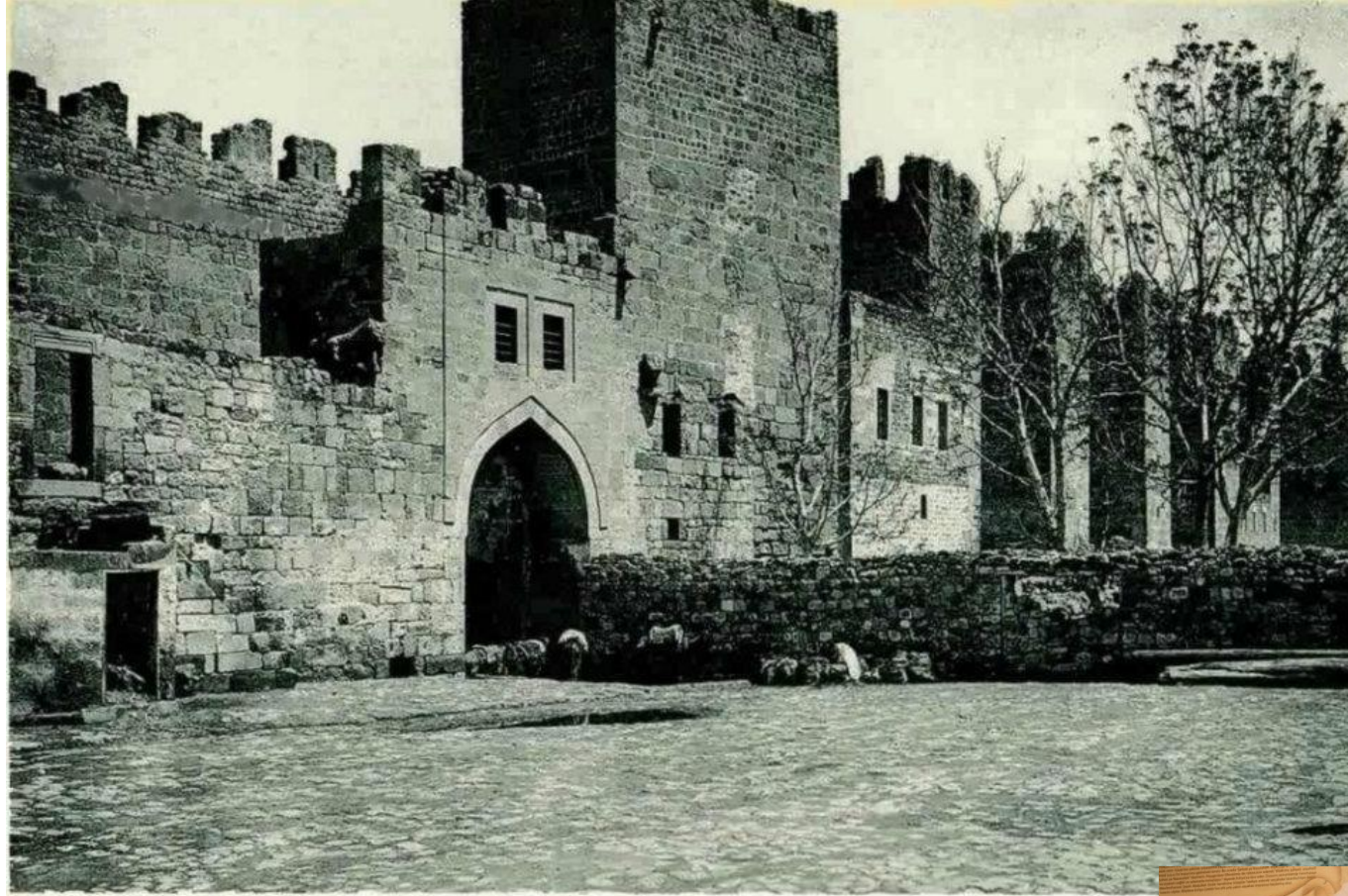

EVLIYA ÇELEBİ'NİN İZİNDE KAYSERİ 1649

- Evliya Çelebi, şehrin ilk kurucusu Zekeriya Aleyhisselam zamanında yaşamış olan Kayzer (Kral) Erciş'tir diyor. Erciş adının Erciyes dağının da adı olduğunu ifade ediyor. Ona göre Erciş, bilinmeyen âlemin askerleri demekmiş.

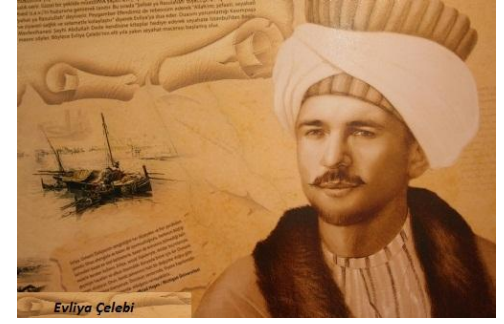
KAYSERİ KALESİNİN İÇİNDE ALTI YÜZ, DIŞINDA BİN EV VAR

Kayseri iç kalesi kapısı ve burçları

KAYSERİ KALESİ

- Evliya Çelebi, Kayseri Kalesinin Rum hükümdarlarından kaldığını ancak kaleyi bu hâle getiren ve güzelleştirenlerin Danişmentliler olduğunu söyler. Çelebi, 1649 yılında Kalenin içinde altı yüz hane ev olduğunu söylüyor. Kalenin dışında ise bin kadar iki katlı ve ahşap ev var demektedir. Kalenin beş adet kapısı olduğunu ifade eder ve bu kapıların isimlerini sayar: Boyacı Kapısı, Kicikapı, Asarönü Kapısı, Pazar Kapısı, Sivas Kapısı.

ŒEHRİN ÇARŒILARI

- Evliya Çelebi, Kayseri Kalesi ve civarında birçok çarşı bulunduğunu belirtir. Arpacılar Çarşısı, Kazancılar Çarşısı, Samurcular Çarşısı, Saraçhane, Haffafhane, At Pazarı, Koyun Pazarı, Debbaglar Pazarı, Odun Pazarı...

KAPALI ÇARŞI VE BEDESTEN

- Kapalı Çarşıdan övgüyle bahseden Çelebi, Bursa ve Edirne gibi Kayseri'nin de Osmanlının önemli şehirlerinden biri olduğunu Kapalı Çarşının bulunuşuna bağlıyor. Tabii ki büyük ve zengin tüccarların alışveriş yaptığı Bedesten ise Kayseri için çok önemli bir merkezdir.

KAYSERİ'DE AHİLERLE PAZARLIK YAPILAMAZ

- Kayserililerin pazarlıkçı olduğu yönünde halk arasında ifade edilen sözleri duymuşsunuzdur. Çelebi, Seyahatname'de bu konuya da açıklık getiriyor. Kayseri'de Müslüman esnaflarla, yani ahilerle pazarlık etmek imkansız imiş. Çünkü, ahilik sistemine göre, bir ahi malını satarken fahiş fiyat uygulayamayacağı için pazarlığı asla kabul etmez ve teklif edene de “ben bu kadar alçak bir adam mıyım ki pazarlık teklif ediyorsunuz” dermiş. Halbuki, Ermeni, Rum ve Yahudi esnaf ile her türlü pazarlık yapılabiliyormuş.

KAYSERİ'NİN HAYIRSEVERLİĞİ

- 1611-1682 yıllarında yaşayan ve 1649 yılında Kayseri'ye gelen ünlü seyyah Evliya Çelebi, o yılların Kayseri'sini anlatırken Kayseri'deki camileri, sarayları, medreseleri, tekkeleri, hanları, hamamları, çeşmeleri sayarken Kayseri'de birçok vakfın ve hayırseverin de varlığını haber veriyor. Şehrin 363 yıl önce de aynı vasıflara sahip olduğunu öğreniyoruz.

KAYSERİ'NİN BEYAZ UNU, SUCUĞU VE PASTIRMASI

- Evliya Çelebi, Kayseri mutfağı hakkında da önemli bilgiler verirken işe beyaz undan başlıyor. Kayseri'de üretilen buğdaydan elde edilen beyaz undan Kayserililer beyaz ekmek yapıyor ki ilk övgüyü bu ekmek alıyor. Sonra bu beyaz un sayesinde türlü türlü börek ve çörek yapıyorlar ki, o tarihte Kayseri'de sıra sıra dükkan var ve hepsi de börek, çörek, yufka, katmer çöreği, baharatlı börekler yapıyorlar.

KAYSERİ'NİN BEYAZ UNU, SUCUĞU VE PASTIRMASI

- Asıl şöhret ise 363 yıl önce de sucuğa ve pastırmaya veriliyor. Evliya Çelebi “kimyonlu ve baharatlı et sucuğu” ve “sığır pastırması” hiçbir yerde bulunmaz diyerek Kayseri'nin o tarihte de sucuk ve pastırmada birinci oluşunu tescillemiş oluyor. Hatta Çelebi'nin anlattığına göre, sucuk ve pastırma genellikle Osmanlı payitahtına hediye olarak gönderilirmiş. Bugün de aşağı yukarı durum aynı değil mi? Bugün de devlet erkanına, ileri gelenlere Kayseri'den paket paket pastırma ve sucuk gitmiyor mu? O gün de durum aynı demek ki...

“KAYSERİ SAHTİYANI GİBİ GICIR GICIR ÖTÜYOR”

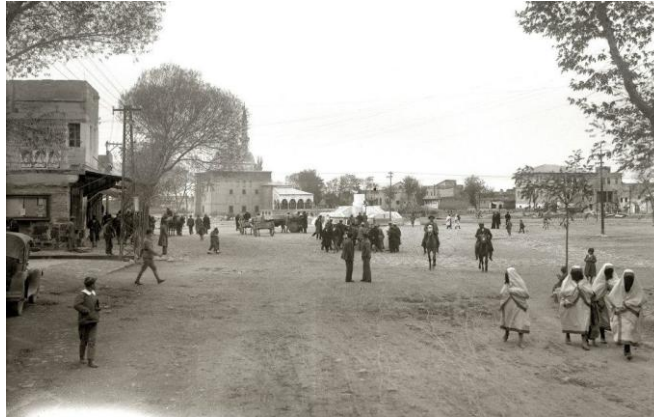
- Evliya Çelebi diyor ki: “Bu şehirde yaz ve kış kar yağar, toprak sulanır. Yetmiş yedi çeşit tahıl ve sebze yetiştirilir.” Bu kadar bereketli topraklarda elbette tarım gibi hayvancılık da önemlidir ve bu güzel dağ otlarından beslenen hayvanların, mesela keçilerin derilerinden debbağlar altın sarısı gibi bir sarı sahtiyan üretirlermiş. Halk ağzında “Kayseri sahtiyanı gibi gıcır gıcır ötüyor” sözünün bir atasözü gibi kullanılıyor olmasının sebebi de böylece anlaşılıyor.

KAYSERİ'NİN HAVASINI KOKLAYAN CENNET RÜZGARI KOKLAMIS GİBİ OLUR

- Sürekli olarak Kayseri'nin havasını övgüyle gündeme getiren Evliya Çelebi, söylenebilecek en güzel sözü şu şekilde söylüyor: “Seher vakti kalkan bir kimse (Kayseri'nin) havasını koklayınca, cennet rüzgarı koklamış gibi olur.” Çelebi'ye göre Kayseri'nin havasının bu kadar güzel oluşunun sebebi, şehrin Erciyes dağının eteklerinde oluşudur.

KAYSERİLİLER YÜZ, YÜZ ALTMİŞ YIL YAŞARLAR

- Evliya Çelebi, Kayserililerin uzun ömürlü olduklarını ifade ediyor ve bunun sebebini de Erciyes dağının eteğinde yaşamalarına ve Kayseri'nin havasının soğuk oluşuna bağlıyor “Halkı zinde olup kimi yüz, kimi yüz altmış yaşlarına kadar yaşarlar” derken yüz yaşını altı sınır, yüz altmışı üst sınır olarak mı kokuyor bilinmez ama Evliya Çelebi, Kayseri insanı için, siyah püskürtme benlidirler, dinç ve güçlüdürler, çocukları erken sakallanır ve hemen avcılığa başlarlar diyerek gözlemlerini sürdürmektedir.

Yakıpların Kıyafetleri. Medive Sanım ve İsmi Erman, Sey

KAYSERİ HALKI TÜRKÇE KONUŞUR

- Evliya Çelebi, Kayseri halkının ileri gelenlerinin Arapça ve Farsça konuştuklarını söylüyor. Halkın ise tamamen Türkçe konuştuğunu, Rumca ve Kürtçe gibi dilleri bilmediklerini, “atla bire, gel bire” gibi ifadeler kullandıklarını ifade ediyor.

KAYSERİLİLERİN TİCARİ ZEKASI DÜŞÜK OLANLARI OKUTTUKLARI DOĞRU DEĞİLMİŞ

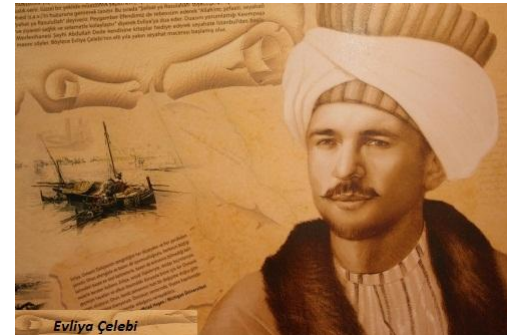

- Evliya Çelebi, fıkralardaki fantezilerin tam tersine Kayserililerin zeki kimseler oldukları için eğitime düşkün olduklarını yazıyor ve bunu da şöyle ifade ediyor: “Şehrin kışı şiddetli olduğundan halk öğrenimle uğraşır. Zeki kimseler oldukları için şair ve yazarları pek çoktur.” Yani Kayseri’nin tarihte makarr-ı ulema olan adına belki de makarr-ı şuara’yı ekleyebileceğimiz sözlere yer veriyor. Yani Kayserililerin zekası düşük olanları okuttukları gibi sözlerin sadece fıkraların fantezisi olduğu gerçeği de ortaya çıkmış oluyor. Hele hele okumam yazmam yok ama Kayseriliyim fantezisini, bu kadar medrese ve tekkenin bulunuşu o tarih için doğrulamıyor.

EVLIYA ÇELEBİ KAYSERİ'NİN MANEVİ MİMARLARINI SAYIYOR

- Kayseri'de o kadar çok isim var ki hepsi de şehrin manevi mimarları diyebileceğimiz şahsiyetler ve onların ziyaret yerleri var. Maalesef ki bugün birçoğunu kabrinin yeri de unutulmuş. İşte Çelebi'den küçük bir liste sunalım:
- 1. Seyyid Burhaneddin Muhakkik-i Tirmizî
- 2. Muhammed Hanefî bin Emirü'l- Müminin
- 3. Şeyh Rükneddin Sincanî
- 4. Şeyh Evhadüddin Kirmânî
- 5. Şeyh Şerefüddin Musûlî

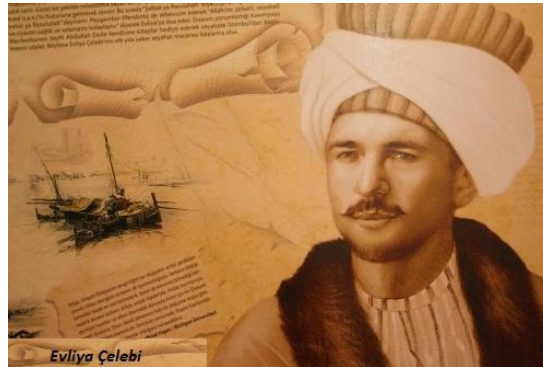
EVLIYA ÇELEBİ KAYSERİ'NİN MANEVİ MİMARLARINI SAYIYOR

- 6. Şeyh Hasan Kayserî
- 7. Şeyh Seyyid-i Şerif
- 8. Şeyhü'l-Himmetü'l-Hulvânî
- 9. Şeyh Rûzbehan Baklî
- 10. Şeyh Nurbahş Kâmurânî
- 11. Şeyh Molla Tatar
- 12. Hazret-i Davud u Kayserî
- 13. Sultan Melik Mehmet Gazi
- 14. Şeyh İbrahim Tennuri
- 15. Arslan Dede
- 16. Şeyh Fethullah-ı Tennuri
- 17. Şeyh Ahmet Tayrânî
- 18. Şeyh Hazret-i Hâmid İbn Musa el Kayserî
- 19. Abdi Dede

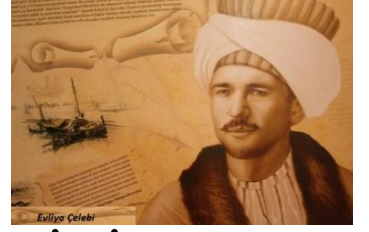

KAYSERİ'DEKİ BEKTAŞI TEKKELERİNİ DE HABER VERİR

- Evliya Çelebi, Kayseri'nin o tarihlerde Bektaşilerin de önemli merkezlerinden biri olduğunu haber veriyor. Özellikle Seyyid battal Cafer Gazi Tekkesi ile yine şehrin merkezinde yer alan Kalenderan Tekkesine ve Yılanlı Dağının eteklerindeki Koyun Baba Tekkelerine işaret ederek Bektaşi öğretilerinin buralarda yapıldığını ifade ediyor.

KAYSERİ'DE O TARİHTE HAFTADA İKİ DEFA SEMA AYİNİ YAPILIRMIŞ

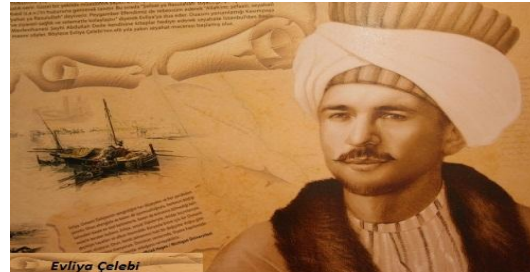

- Evliya Çelebi, Kayseri'de Mevlana hazretlerinin adını taşıyan “Celaleddin Rumi Asitanesi” denen bir yapıdan bahsediyor. Diyor ki: “Bu bir Mevlevihanedir. Her zaman bilgin, fakir –fukara kimselerle doludur. Haftada iki defa Mevlana ayini yapıp semâ ve Sâfâ ederler. Bu tekkenin bahçe kapısı önünde bir çeşme vardır. Bütün dervişler buradan abdest alıp su içerler. Tekkenin içinde oda ve sofralar olup mutfak, semahane ve çalgı odası bulunur. Bu tekke Mevlana'nın Hocası Seyyid Burhaneddin Tekkesi'dir.”

ÜNLÜ ARAP ŞAİRİ İMRÜ'L-KAYS'IN MEZARI ALİ DAĞINDADIR

- Evliya Çelebi, Kayseri'de 103 adet gezinti ve eğlence yeri olduğunu yazıyor. Özellikle Hisarcık'ın kirazının meşhur olduğunu söyledikten sonra Aşes Dağı dediği Ali Dağı'nda ise ünlü Arap Şairi İmrü'l-Kays'ın mezarının olduğunu ifade ediyor. Rivayete göre, Müslümanları şikayet için Roma Topraklarına gelen İmrü'l-Kays, bu topraklarda eceliyle ölmüş ve buraya defnedilmiş.

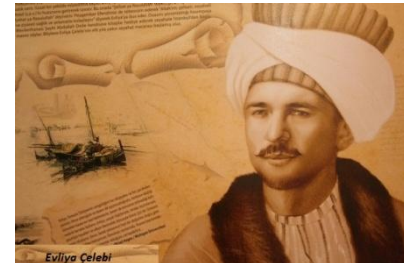
ERCİYES DAĞINDA HAŞERAT OLMAZ

- Evliya Çelebi'nin iddialı sözlerinden biri de bu olmuştur. Çok net bir şekilde, bu dağda asla yılan, çıyan, akrep ve zehirli hayvanlar yoktur diyen Çelebi, bunu da çeşitli deliller sunarak ispatlamaya çalışır: “Bu dağda ricalü'l-gayb makamı olduğu için haşerat bulunmaz.” Der. Ona göre, Baba Ruten Hazretleri ki bahçıvanların piri imiş ve bu dağda oturmuştur. Asıl adı Ebû Zeyd Hindî olan bu zat aslen Hintli olup bu dağda yalnız başına bir ömür sürmüştü.

ERCİYES DAĞINDA HAŞERAT OLMAZ

- Çelebi'nin bir başka delili ise taa Hz.Yahya dönemine uzanıyor. Bu dönemde Kayseri'de yaşayan Flaska adındaki bir filozof dağa çıkıp yetmiş adet haşerat şeklini bir sütuna çizip tılsım yapmış. O yüzden haşerat ve zehirli hayvan bu dağda yokmuş.
- Aslında bir gerçekliği söylemeden de edemez Evliya Çelebi, yaz ve kış buzulları eksik değildir diyerek, aslında haşeratın neden olmadığına bir işaret daha gönderir.

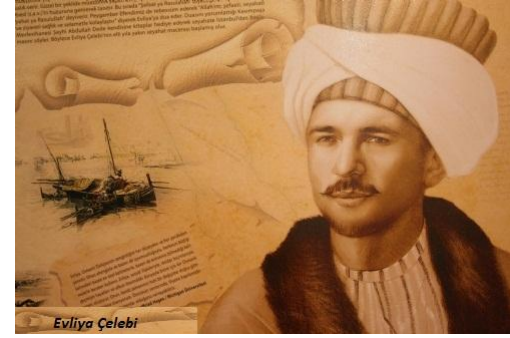
SONUÇ

- Evliya Çelebi, bazı bilgileri abartmış diyebilirsiniz. Ama o devri düşünmenizde fayda vardır. Asker hikayeleriyle büyüyen bir Osmanlı Beyefendisi ve üslubunu birazcık tatlandırmanın yazdıklarını daha etkili kılacağını düşünmüş olabilir. Bunlar bir yana, Kayseri hakkında anlattıkları elbette emsalsiz bir kaynaktır ve birçok bilim alanını doğrudan ilgilendiren bilgileri ve gözlemleri bize sunmuştur.

SONUÇ

- Peygamberimizi rüyasında görüp “şefaath ya Resulallah” diyecek yerde dili sürçüp “seyahath ya Resulallah” diyen ve bu dileği kabul olan Evliya Çelebi'nin bugün “Seyahatname” adlı on ciltlik devasa eserine paha biçilemiyor. Bu özelliği ile Dünya Edebiyatının da en seçkin eserlerinden birini meydana getirmiştir ve biz onun Rabbin rızasına ve peygamberin şefaathine nail olmasını diliyoruz.
- Seyit Burhanettin AKBAŞ

